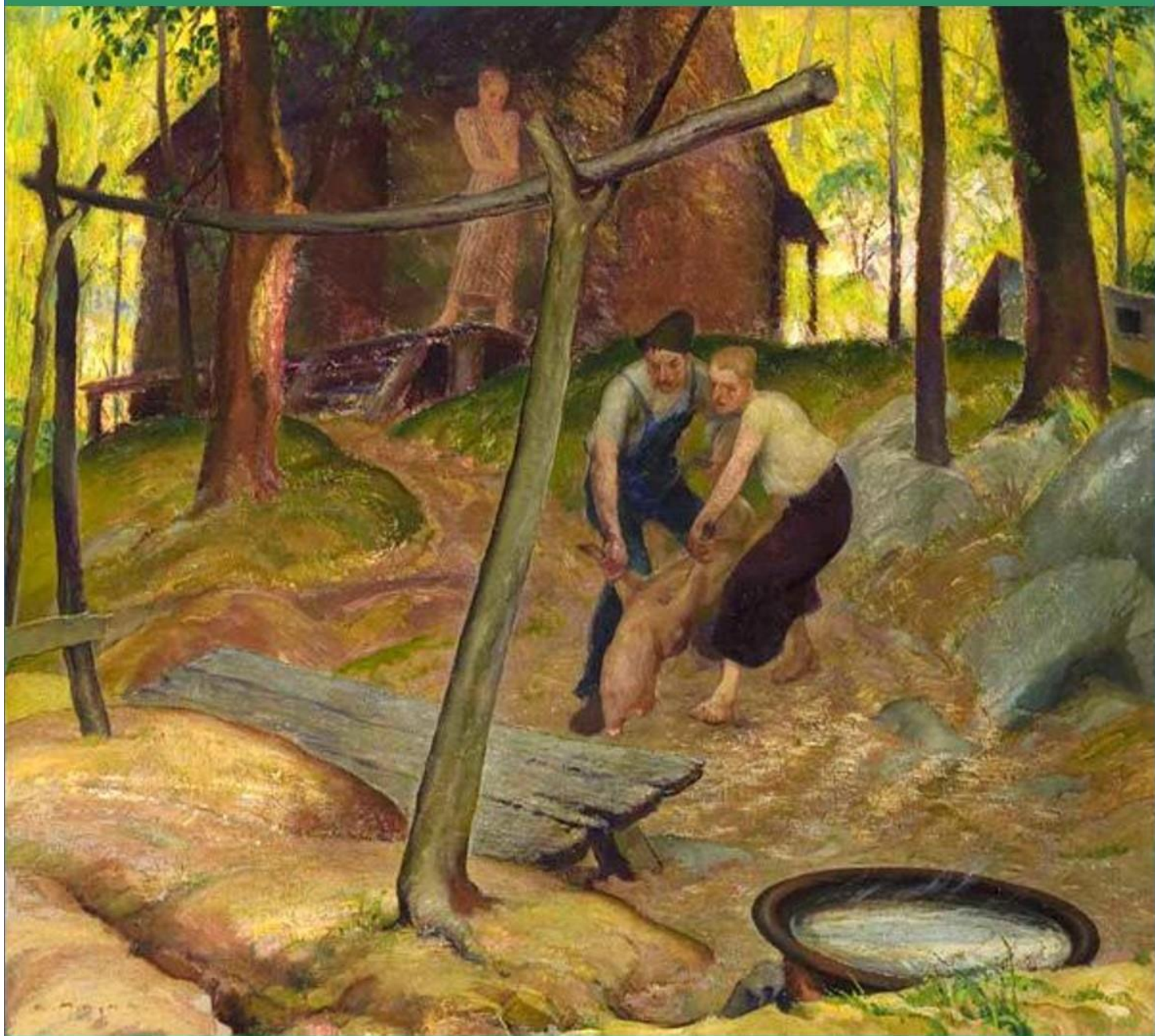

Miroslav Pelikan

FARMA

Marko B. nekako je ukočeno stajao u masi pored ceste. Svjetina je očekivala mrmoreći, dolazak uvažene ličnosti, valjalo ju je dolično pozdraviti razdraganim mahanjem, poklicima, sretnim licima.

Prije svečane kolone sredinom ceste prošlo je vrlo polako nekoliko vozila bez krova. Iz vozila su promatrale znatiželjne oči pripadnika posebnih postrojbi. Njihov je zadatak bio, kao i uvijek, uočiti potencijalnu opasnost za uvaženu ličnost u masi, koja je sada posve mirna, šutke pratila prolazak vozila.

Marko B. je u ovim trenucima s ugodnim osjećajem razmišljao o popodnevu koje slijedi. Morao bi danas presložiti preostale marke iz plavog albuma. Vjerojatno će stići ako bude dovoljno koncentriran i ako mu slušanje glazbe ne oduzme previše vremena. Smješkao se sve dok ga gruba ruka nije dotaknula po ramenu i prekinula njegovo razmišljanje.

-Što se ti smiješ, da ne kažem cerekaš, a kolona s uvažanim gostom samo što nije prispjela?

Marko B. je bolno osjećao željezni stisak prstiju na svom ramenu.

-Tko? Ja. Ništa. Ne smijem se.

-Što se ne smiješ? Misliš da nisam opazio tvoj podrugljivi smijeh, cerekaš se stalno. U vozilo s njim.

Marko B. se nije ni snašao a već su ga ubacili u mračnu kabinu vozila. Opazio je nekolicinu kako sjede.

-Sjedi tu i budi miran. Inače., obrati mu se netko iza njegovih leđa.

Sjeo je na klupu pored ostalih, zbunjen, nesretan. Ispitan je vrlo detaljno u policiji, iako su oni već sve o njemu znali. Marko B. niži administrator u Gradskoj upravi, odjel Arhive, trideset osam godina, neoženjen, u vlastitom stanu, politički neaktivan, sakuplja marke, sluša uglavnom klasičnu glazbu, nije kažnjavao.

-Što vam znači taj podli osmijeh? upitao ga je još jednom inspektor.

-Nisam se smijao.

-Na što ste tada konkretno mislili, navaljivao je inspektor.

-Hm, rekao sam vam, mislio sam na to popodne. Morao sam posložiti marke. Malo sam se bojao da neću uspjeti jer mi slušanje glazbe odvlači pozornost.

-Tako znači?

-Da, mislio sam samo na marke i glazbu.

-U redu, vodite ga, završi razgovor inspektor.

Nakon nekoliko sati u hladnoj i mračnoj ćeliji Marko B. je pušten.

Nije mu bilo ni do maraka ni do glazbe.

Danima nije otvarao albume ili bio u slatkoj dileme, što slušati, život mu se počeo odvijati u potpunoj tišini. Razmišljao je o svojoj lošoj sreći, o trenutku kada mu je osmijeh zaigrao na licu, mislio je o trenutku kada je pogledao policajac.

U idućim mjesecima zaredali su pozivi u policiju na informativne razgovore. Stalno su ga različiti inspektor pitali o tom osmijehu ali i o svemu drugom. Nakon par sati odlazio je kući.

Nakon pola godine od toga nesretnog događaja, Marka B. je pozvao šef odsjeka i rekao mu strogo, kako je obaviješten, da je on, Marko B. pod prismotrom policije zbog nedolična i potencijalno subverzivnog

ponašanja i da kao takav više ne može raditi u tako važnom odjelu kao što je Arhiva, te da je premješten administrativnom odlukom s vrha na 320 km udaljenu farmu svinja, gdje će voditi administraciju.

Marko B. je ostao zatečen, no nije se pobunio. Klimnuo je glavom i otišao na farmu svinja već iduće jutro. Marke i ploče nije ponio sa sobom. Tko zna što ga tamo čeka?

No, ubrzo se pokazalo kako administriranje na farmi nije tako naporan posao, najteže je bilo podnijeti smrad.

Dapače, plaća mu je bila i veća, no nije je imao gdje trošiti, najbliže mjesto udaljeno dvadesetak kilometara a i nije bilo predviđeno kućnim redom odlaženje s farme.

Radnici na farmi, Marko B. nije ih zvao svinjari, bili su većinom šutljivi, pognute glave, nijemi, gotovo nevidljivi.

Marko B. je komunicirao jedino s direktorom farme koji se prema njemu ophodio pristojno.

Svaki je tjedan na farmu dolazio policajac i razgovarao s Markom o onom osmijehu ali i

o svemu drugom. Nakon sat vremena policajac bi odlazio s punim notesom a Marka bi razdirao očaj i nemoć.

Ponekad bi nakratko razmišljao što će učiniti s novcem koji je zaradio na farmi. Znao je da će ih potrošiti na rijetke, skupe marke, to će biti dobro ulaganje.

Na farmi je uvijek vladao propisani i predviđeni mir, osim glasanja svinja i bilo bi idilično da nije smrada. Marko B. se lijepo uklopio u taj ljudsko-svinjski svijet.

Nakon pune dvije godine, Marko B. je dekretom, posve iznenada, vraćen u Gradsku upravu, u Arhivu, na staro radno mjesto.

U idućim, čestim prigodama, kod posjeta važnih gostiju, Marko B. bi stajao u prvom redu na rubu ceste ozbiljna, dostojanstvena lica a da bi u trenutku prolaska svečane kolone vozila, oduševljeno mahao, kliktao od sreće.

Polako se vraćao i markama i glazbi, isprva rijetko i kratko a zatim sve više i dulje.

Cijela bi popodneva, kao nekada, prelistavao marke, sortirao iznova, slušajući omiljenu glazbu, zastajkujući u radu kako bi bolje čuo pojedini refren ili ariju.

U posljednje je vrijeme pozivan kao pridruženi član odbora da pomogne u organizaciji dočeka uvaženih gostiju, mada iako i dalje bez pravog političkog angažmana.

Nekako u isto vrijeme promaknut je na poziciju višeg administratora a odmah zatim na položaj savjetnika administratora. Plaća mu je vidno porasla, oblačio se je sve elegantnije, otmjenije, tako je služba zahtijevala.

Šesnaestog srpnja dogodio se u zemlji prevrat. Grupa mladih političara u savezu s odabranim mladim časnicima preuzela je svu vlast u državi.

Srećom, sve je proteklo bez velikih žrtava. Garnitura koja je vodila zemlju uglavnom je emigrirala a ostali su se priklonili novoj vlasti. Ubrzo su osuđene brojne skupine provoditelja bivše državne politike na dugotrajne zatvorske kazne. Bilo je i pucanja i bjegova i izdaja i prokazivanja, većinom se upirao prst na drugoga.

Tako je došao red i na Marka B. Kao istaknuti simpatizer prošle vlasti, protjeran je iznova na farmu svinja, na rok od četiri godine , a to trebalo biti dovoljno za

kvalitetni preodgoj. Stan su mu ostavili jer je i novoj vlasti privatna svojina bila svetinja. Na farmi, Marko B. je zatekao starog direktora, koji se i sada prema njemu uglavnom ophodio pristojno. Svakih tjedan dana dolazio je policajac i ispitivao Marka B., što je on vidio u toj prošloj vlasti ali i o svemu drugome. Nakon sat vremena policajac bi odlazio s punim notesom a Marko je proklinjao svoju zlu sudbinu i osmijeh kada je pomislio na marke i glazbu.

Na farmi se ništa nije promijenilo, osim smrada, on je postao neizdrživ.

Plaća Marka B. nije bila loša ali je nije imao gdje potrošiti, prvo mjesto bilo je udaljeno više od dvadeset kilometara.

Pomalo već iscrpljen, bolestan, Marko B. je napokon dočekao istek pune četiri godine i vratio se u grad, u svoj stan i u Gradsku upravu na radno mjesto nižeg administratora. I opet se vrlo bojažljivo približavao i markama i glazbi. Tih je dana začuo prve priče i nagađanja o mogućoj promjeni vlasti. Držeći plavi album u naručju, slušajući Mozarta, pustio je plin u

kuhinji s neopisivim olakšanjem i osmijehom na licu.

PJESNIK NA FARMI SVINJA

Nekako u isto vrijeme ili barem približno, kada je Marko B. Po drugi put, ovaj put na četiri godine, iznova upućen po kazni na farmu svinja i opet kao administrator, tamo se zatekao i Kazimir S., uvaženi pjesnik i gorljivi podupiratelj svrgnutoga režima. Kazimir S. Snažno je podržavao svojim stihovima, nastupima, uklonjene vlastodršce od kojih je višekratno bio nagrađivan bogatim novčanim iznosima i proglašen akademikom. Kazimir S. u ovom času ima pedeset i sedam godina, dva braka iza sebe, bez djece, s popriličnom imovinom, više stanova, jedna kuća na obali, izvanredna kolekcija umjetnina. Nova vlast ostavila mu je samo ime i godine starosti, sve drugo su mu oduzeli kao narodnom neprijatelju i razdijelili njegovu imovinu sirotinji, mada se šuškalo kako su Kazimirove nekretnine međusobno podijelili ministri a slike su darivane nižim razinama.

Kazimir S. je osuđen na osam godina odgojnog rada na farmi, a on bi govorio osam godina svinjskog rada.

Kazimir S. je obavljao najjednostavnije poslove na farmi i sam postajući svinja jer i to je govorio, mučeći i trpeći svaki dan, od jutra do mraka, spavajući u zajedničkoj nastambi naslonjenoj na zgradu farme.

Najčešće je dovozio hranu za svinje vukući velika kolica, iznova ih punio, vozio, punio.... Ponekad bi zastao pored unutrašnje ograde koja je dijelila svinjogojilište na niz kvadrata i pogladio neku od njemu simpatičnijih svinja tiho joj nešto govoreći.

Ne, on se nikada nije bunio, hodao je kao i svi pognute glave jer tako je bilo određeno ali tijelo mu je bilo sasvim uspravno.

Kazimir S. je cijeli život proživio otmjeno, u auri stihova, a sada je nesnosno zaudarao, razderanih dlanova od užeta s kojim je vukao teška kolica, obučen u otpatke radne odjeće sa slabim cipelama.

Radnici na farmi, oni malo manje krivi, mogli su se oprati u mlazu ledene vode iz šmrka navečer, a on, tek jednom tjedno. Ukoliko njegovo ponašannja nije zadovoljavalo direktora, tek jednom mjesečno.

Pa i sada da možemo upitati Marka B., sjeća li se Kazimira S., sigurni smo da bi odgovorio.

-Slabo, slabo. No, on je jedini hodao onako prljav pognute glave ali uspravnog tijela.

Marko B. Bi se sigurno sjetio i redovitih tjednih posjeta, najmanje tri policajca u civilu koji su ispitivali pjesnika Kazimira S. ali na vrlo pristojnoj distanci jer je njegov smrad bio nepodnošljiv za njih.

Direktor je sjajno uočio značajku farme, radnici, svinjari na farmi nisu jedni drugima smrdili, to je bio njihov miris, njihova svinjska karakteristika.

Marko B. je otišao s farme i na sreću pronašao svoj mir, a Kazimir S. i dalje je vukao svakodnevno teška kolica rijetko se izlažući šmrku.

Naravno, u novoj evoluciji vrijeme se taloži, raste zaborav i niču novi obzori.

U sedmoj godini boravka na farmi svinja, Kazimir S. je uvršten u antologiju poezije. Uz mnoge povike neodobravanja, antologija je postala knjiga godine.

U osmoj završnoj godini boravka na farmi, Kazimir S. je vraćen u obaveznu literaturu domaće književnosti, dapače njegovo se

ime sve češće spominjalo kao najviši doseg lirike.

Nakon punih osam godina, Kazimir S. je temeljito oriban, pregledan od liječnika i vraćen u grad.

Poseban odbor za njegov doček svojski se potrudio, a vlast se pravila da jednostavno ne vidi što se oko pjesnika događa.

Na željezničkom kolodvoru Kazimira S. pozdravila je nepregledna masa. Nedavno izabrani gradonačelnik iz oporbe osobno ga je pozdravio.

U idućim danima priređeno je niz zanosnih recitala, svečanih prijema, akademija.

No, cijelo to vrijeme Kazimir S. nije rekao ni riječ, vodili su kao malo dijete, on je bio posve nemoćan njima se oduprijeti. Hodao je ili sjedio pognute glave ali uspravnog tijela i šutio.

Na kraju svečane akademije u pjesnikovu čast, na kojoj je bio nazočan i novi predsjednik države uz svitu uzvanika, kada je zamoljen za nekoliko riječi, Kazimir S. se popeo za govornicu i rekao vrlo tiho.

-Molim, nemojte se uvrijediti. Ja ne poznajem nikoga od vas. Ja poznajem

samo svoje svinje. Molim, vratite me na farmu.

Kazimir S. završio je umobolnici. Liječnici su ustanovili kako se kompletna pjesnikova psiha jednostavno urušila i ostala je samo stijenka, njegovo uspravno tijelo s pognutom glavom i o tome u tajnom izvješću obavijestili najuži vrh vlasti. Njegovi se stihovi i danas vrlo rado čitaju. Ponekad se netko sjeti i pokuša objasniti neshvatljivo ponašanje jednog pjesnika i akademika.

VLAST NA FARMI SVINJA

Tko bi mogao bolje opisati direktora farme svinja od Marka B., administratora, koji je služio svoju kaznu, u pustoši zapada države, pomažući novoj vlasti u proizvodnji. No, Marko B. je odavno mrtav, prestrašen od vlastitoga života i ne može nam reći ništa, a i da može, Marko B. Bi vjerojatno šutio i slušao glazbu u svojoj glavi.

Farmu svinja činila je velika proizvodna zgrada s nebrojenim svinjama svih veličina, nastamba za radnike, nadstrešnice s hranom i 240 radnika, administrator i direktor u maloj upravnoj zgradi.

Rad je bio svakodnevna obaveza, od svitanja do zalaska sunca. Vrijedni i ozbiljni radnici navečer se mogu oprati u mlazu hladne vode iz šmrka, a neradnici puno rjeđe. Svi radnici na farmi moraju u cjelosti surađivati s policijom, odgovarati potpuno na sva pitanja, pa i direktor.

Direktor farme svinja, B.K. premješten je na farmu po kazni zbog ljubavne afere sa

ženom čiji je otac bio veliki pobornik prošloga političkog sustava. Takvo direktorovo ponašanje jer i tamo je bio direktor, nije bilo dopustivo, on je pripadao novoj klasi, no on nije prihvatao kritike, raskrinkan je njegov dvojbeni, malodušni stav i određeno mu je administrativnom mjerom dvanaest godina farme, istina ne kao svinjar već kao direktor.

B.K. se slabo razumijevao u ekonomiju, o svinjama nije znao ništa, no, srećom, papire je uredno vodio Marko B. A i među svinjarima je uvijek bilo onih koji su bolje poznavali svinje nego ljude.

Farma je uistinu dobro radila, proizvodnja je bila na prihvatljivoj razini. Pobuna među svinjarima nije bilo, osim držanja onoga pjesnika koji je hodao pognute glave ali nekako uspravan, okomit.

Svinje i njihova govna zauvijek su srezali njihov ponos, govorio bi direktor višim forumima prigodom izvješćivanja.

Direktor je vladao u upravnoj zgradi, vrlo rijetko izlazeći, u svom uredu je o svemu odlučivao, a odmah do ureda nalazio se i njegov mali stan, jedna soba, kuhinja, kupaonica.

Pored direktora ureda smješteno je bilo i priručno skladište alata, medikamenata, a iza nje zauzimala je svojih nekoliko kvadrata, sobica u kojoj je spavao administrator, sobica s jednim krevetom i malim prozorom, gotovo do stropa.

Direktor B.K. je nastojao uvijek pridobiti povjerenje administratora, nagrađivao ih je dobrom plaćom, ekstra dodacima hrane a bilo je i pića. Ostali su se hranili znatno skromnije a o spavanju da se i ne govori. Dok je bio na farmi, Marko B. nije odbijao privilegije, znao je da živi i radi kao čovjek za razliku od onih iz velike nastambe.

Marko B. je vrlo precizno vodio administraciju na farmi svinja i direktor je bio iznimno zadovoljan, mada to javno nije pokazivao, bio je samo pristojan prema administratoru.

Navečer bi se direktor zatvarao u svoj izdvojeni stan, navlačio zavjese, gledajući sačuvane slike Vere B., njegove nesuđene i nedopuštene ljubavi. Nastavljao bi tugovati družeći se s pićem, sve žalosniji zbog ljubavi i glupe sudbine, ljut na sebe zbog farme, u isti mah prekorijevajući sebe zašto nije poslušao druge i istodobno se na njih

ljuteći zbog njihova uplitanja u njegov privatni život, u njegovu ljubav.

Često bi dočekaao jutro posve iscrpljen od pića, sjedeći na krevetu, nesposoban da ustane.

No, Marko B. nije bio slijep, farma je svakodnevno uredno radila i bila kvalitetno vođena.

Kada bi došli policajci direktoru na razgovor, Marko B. Bi izašao van i dijelio po farmi izmišljene direktorove naredbe.

Kada je Marko B. Po drugi puta došao na farmu, ona je bila posve nalik farmi od prije, isti broj svinja i isti broj svinjara.

Direktor B.K. je vidno propao, omršavio, stalno se nadajući prijevrenom povratku u grad.

Marko B. Se pomirio s nove četiri godine na farmi, izdržat će.

Direktor B.K. ima isto toliko na vratu, još četiri godine.

Od te četiri godine nema se što puno za reći. Preživjeli su ih. Marko B. je nakon farme otišao u svoj mir a B.K. nije nikada otišao s farme. Rekli su mu, pa ti se razumiješ samo u svinje, ostani, to je častan posao, hraniti druge.

I kada je došla nova vlast ostao je samo on na farmi. Njih 240 je otišlo u grad i započelo nove, druge živote.

No, uskoro su stigli novi svinjari i zapravo B.K. je bio silno sretan. Opet ima pune ruke posla, opet je direktor i opet može sanjati o ostarjeloj Veri, gledajući i gladeći njezinu sliku iz mladosti, prekidajući zurenje u mladu Veru samo kako bi prinio čašu ustima i otpio dobar gutlja i opet zaplače sjedeći na krevetu u zoru na farmi svinja.

ODREĐIVAČ

Pozivajući se na niz rodbinskih veza, Matija S. preimljen je sa stanovitim negodovanjem izvjesnih grupa u stalnu službu Ministarstva poretka. Postao je član, dio najmoćnijeg ministarstva, ministarstva zakona, sudstva, policije. Ta je služba sama po sebi donosila određene privilegije, bolji stambeni prostor, višu od prosjeka plaću, službenu odoru, posebne dodatke u prehrani.

Od svega je Matiji bila najvažnija služba, biti aktivni dio golemog ministarstva, samo je po sebi nagrada i izuzetna čast.

Za njega je pronađen mali, jedno i pol sobni stan Strmoj ulici, u vili s vrtom, na prvom katu. Zapravo, cijela je vila prepravljena u niz manjih stanova, a kako bi u njima mogli nesmetano stanovati pripadnici nove vlasti. Novi stanari bili su uposleni u različitim ministarstvima, ali svi na prvom stupnju karijere, administratori prvoga stupnja. Njihovi su međusobni odnosi bili korektni, strogo profesionalni.

Matija S. je radio u uredima 12. odjela. 12. odjel upućivao je na izdržavanje kazne zatvora, od prisilnog rada do preodgoja. Nakon sudske presude, 12. odjel je određivao mjesto izdržavanja kazne. Matija S. je radio u segmentu odgojnog rada. Odmah na početku, uvidio je kako nema dovoljno raspoloživih mjesta, jednostavno nema resursa. Šef segmenta dao mu je slobodne ruke, snažno podupirući njegovu inicijativu. Tako je vrijedni Matija S. pronašao i zapuštenu farmu svinja udaljenu 320 kilometara od grada. Odmah ju je aktivirao. Farma svinja napunila se za nekoliko dana. Jasno uviđajući dramatičnu potrebu društva za hranom osnovao je još nekoliko takvih ili sličnih odgojnih ustanova za proizvodnju hrane u kojima su svoje teške grijehe okajavali istaknuti pripadnici prošloga sistema ali ne iz političkih struktura već uglavnom osobe koje su djelovalo razorno u kulturi i prosvjeti. Za izvanredne rezultate u organizaciji prve farme svinja, udaljene 320 km od grada, promaknut je u administratora 2. stupnja. Odmah se i preselio u veći stan u Ravnoj

ulici. Sada je stanovao u otmjenoj građevini s nizom dodatnih sadržaja.

Nekako, u isto vrijeme, kada je šef 12. odjela javno priznao svoje greške i bezbolno bio uklonjen, Matija S. je zauzeo mjesta šefa segmenta, ustrojivši krajnje odanu radnu skupinu.

Kada njegov ministar nije uspio održati vladu na okupu, u ministarstvu su se osjetile prve turbulencije.,

Mnogi su bili nezadovoljni zbog sporog napredovanja unatoč predanom radu. Po njima, naprijed su išli oni s dobrim vezama. Iz te prozване skupine izdvojen je jedino Matija S. jer njegov projekt farme svinja za preodgajanje uživao je snažan ugled, dapače bio je najcjenjeniji projekt za one s malo grešaka u životu jer te se ljude još uvijek moglo izvesti na put poštenja i istine. Novi ministar postavio je svoje ljude na čelne pozicije, osim Matije S. koji je bio promaknut u šefa 12. odjela.

Vremena su se smirivala, narasla oporba ispreplela je svoje duge političke prste s vlašću, djelovali su jedinstveno.

Naravno, da je takva zajednička politika dovela do smanjivanja osuđenih, pa je tako i

bilo sve manje kandidata i za omiljenu farmu svinja Matije S.

No, on je znao što mora činiti. Jednostavno je administrativnom naredbom produžavao vrijeme odgojnih mjera.

Prevrat, tako iznenadan i bolan, skupine mladih političara i časnika, otvorio je sva zatvorska vrata, srušio je sve ograde i zabrane.

Matija S, nije emigrirao, uostalom kamo bi i otišao?

Odlazio je redovito u prazno ministarstvo, prelistavajući mnoge papire. Ništa nije uništio, on i nema što kriti, sve je bilo po zakonu.

Polako se povećavao broj djelatnika u ministarstvu a zatim je došao i novi ministar s odabranom ekipom koja je strelovito pročešljala osoblje i dokumentaciju.

U prvoj turi, izgon iz ministarstva dobio je i Matija S., dapače, upućen je na izdržavanje odgojne kazne na farmu svinja, udaljenu 320 kilometara od grada.

Matija S. nije se protivio odgojnoj mjeri, na neki se način i veselio susretu s farmom, njegovom farmom.

Sve su to etape života, mislio je posve smireno dok je vukao teška kolica s hranom. Uže ga je peklo, ostavljalo je rane, no on se nije žalio, ovo je ipak njegova farma.

Miroslav Pelikan